

նեաց ժամանակին պէս չէ: Համբերենք ու ընդունենք իրար չհաստատանքները: Հաւանիք անոր, ինչ որ մեր կարողութեան համեմատ սահմանեցինք ու գրի անցուցինք, որպէս զի հաստատուն մնայ: — Թե որ մէկն, այս՝ վարը դրած սահմանագրութիւնն ոչինչ համարի, այնպիսին պատժուի 24 հունգարական ֆիորին տուգանք վճարելով:¹

Աս ներածութենէն ետեւ կը սահմանուին նոր կանոնները՝ քսանուեկ կէտ:

Ասոնց համեմատ. Ա. երիտասարդ մը, երբ աղջկան մը հետ նշանուի, պէտք է որ տեղեկացնէ քահանան, որպէս զի ասիկայ, երեք կիրակի հրատարակէ զերենք եկեղեցւոյ մէջ ու օրհնէ մատանիները: Մատանեաց օրհնութիւնն, առաջին աստիճանի մարդու համար, երկու հունգարական ֆիորին է, երկրորդ կարգին համար՝ չորս սմագ:¹ իսկ երրորդ կարգին համար՝ երկու սմագ: Աս օրհնութեան համար, հարսին կողմանէ վճարուելու է, առաջին ձեռքին՝ չորս, իսկ երկրորդ ու երրորդ ձեռքին, երկերկու սմագ: — Նշանածներն եկեղեցիէն դուրս ելելէն ետեւ, ապառն դրան քով, մինչեւ որ քահանան դա, ու վճարելիք տան: — Ի. Հարսանեաց օրհնութեան համար, առաջին աստիճանի երիտասարդը՝ վճարելու է վեց հունգարական ֆիորին, երկրորդ աստիճանի երիտասարդը՝ չորս, իսկ երրորդին՝ երկու ֆիորին: Թե որ օրիորդն օտար ըլլայ՝ վերջիշեալ գումարին կէսը վճարուելու է:

(Հարաւորութիւն:)

ՅՈՒՆ. ԱՆԵՑԻ

ՅՈՒՆԵՐԻՆԵՐ

ԵՐԻՏԻՐԻՆԵՐ

1. Հայ մատենագրութեան ասոնց քննադատութեան հրատարակութիւններ: — 2. Վկայաբանութիւն Գործիւի և Շմանի: — 3. Պրոֆ. Փետտէրի քանի մը քննադատութիւններ:

1. Հայ մատենագրութեան ասոնց քննադատութեան երեւոյթութիւններ: Թերթիս Դեկտ. ի Թուրքի «Երուրթիւններու» մէջ ծանօթացուցած էինք Ստոյն-Կալիքիսիւնեան հայ թարգմանութեան վերստին ի յոյն թարգմանութիւնը, զոր կտ-

¹ Սմագը՝ 10—12 անգամի հաստաք արժէք ունեցող ստան մըն էր:

տարած եւ հրատարակած է R. Raabe. Այժմ՝ Literarisches Centralblatt (1897 Nr. 6) այս հրատարակութեան վրայ քննութիւն մը կը հրատարակէ, ուր ի մէջ այլոց կը կարգադրէ. «Պէտք չէնք մոռնալ» որ հայ բնագիրներու հրատարակութեանց մէջ, գէթ երբ հրատարակութիւնը Հայոց ձեռք ցրելու (ստանց զանց տանելու նաեւ ղեկնակի Միտիթարեանները), չնայ կրնար բնաւ լեզուաբանական քննադատութիւն եւ յօրինութեան (Methode) պահանջել, ինչպէս սովոր ենք մեր յունական եւ լատինական մատենագիրներու հրատարակութեանց մէջ պահանջել: Հայ հրատարակիչներն առ հասարակ ըստ պատահման ձեռք ինքած որ եւ է ձեռագիրն ասոնց քննադատութեան կ'ընդօրինակեն, առանց ձեռագրին արժէքին կամ անպէտ ըլլալուն վրայ համար տալու, կամ գէթ ուրիշ ծանօթ ձեռագիրներու տարբերութիւնները նշանակելու: . . .

2. Վայոթփառութեան Գործիւի եւ Շմանի: — Անցեալ տարւոյ Աբգոյ լրագիր Օգոստ. ի տետրին մէջ վերջիշեալ երկու վկայից հին հայերէն վկայաբանութիւնը հրատարակեց «Միաբան», եւ ջրջ տուաւ, որ Ագաթանգեղոսի հայ խմբագիրը (Կորիւն՝ ըստ «Միաբանի») այս վկայաբանութիւնէն քաղած եւ զարգացուցած է Ս. Գր. Լուսաւորիչ շարքաբանաց պատմութեան ստորագրութիւնը: Այս շատ կարեւոր վկայաբանութիւնը Պրոֆ. Կոնիքի արժ. անգղիներէն թարգմանութեամբ հրատարակելով (ս. թերթիս «Նոր հրատարակութիւնը») կը ծանուցանէ որ Թեոփիլոսի Ննգզյն վկայաբանական յոյն գրութիւնն, այժմ կորուսեալ, զոր Մեթիփրաստէս գործածած է քաղուածօրէն, պէտք է որ այս վկայաբանութիւնը բովանդակէր, քանի որ այս հայ վկայաբանութեան մէջ Մեթիփրաստէսի համեմատ կտորներ կան, բայց հայն աւելի ճոխ է: Այս հայ թարգմանութեան համար Պրոֆ. Կոնիքի կ'ըսէ՝ որ ասորերէնէն թարգմանուած պիտի ըլլայ: Երեւի Եարգելի Ռուսուցապետին անծանօթ է Մարութեանս եւ այլ ասորի վկայաբանական գրութիւններն, որոնց ասորի բնագիրը կը հրատարակէ P. Bedjan (Acta martyrum et sanctorum, Vol. I—VI. Paris 1890—96): Ասոր մէջն է նաեւ վերջիշեալ վկայաբանութեան ասորի բնագիրը: Մարութեան հնդկականութեան Պրոֆ. Կոնիքի կը հաւանի (Թան. 21) «Միաբանի»-ն, որ Ագաթանգեղոս այս վկայաբանութիւնէն օգտուած է:

3. Պրոֆ. Փետրէրի Իսիլի և Կալիքիսիւնեան հերք: Պրոֆ. Փետրէրի սովոր է հայերէն լեզուա-

ազգային մատենագրութեան վերաբերեալ Տրատարակութիւնները „Literarische Rundschau“ թերթին մէջ ծանօթացնել եւրոպացի գիտնոց, Ասպէս անցեալ տարի (անդ, 1896 Nr. 9) ծանօթացուց Լ. Յ. Տաշեանի «Վարդապետութիւն Առաքելոց» գործը, որուն հայերէն քննադիրներուն մէկ քանին գերմանեակներ թարգմանութեամբ ալ Տրատարակեց: Այս տարի ալ (անդ, 1897 Nr. 2) կը ծանօթացնէ Լ. Յ. Տաշեանի «Յօդակ հայերէն ձեռագրաց մատենագրարանի Միխիլարանց» Տրատարակութիւնը, զոր «Կոնթրական շքեղ գործ» (monumentales Prachtwerk) կ'անուանէ: Առաջին քննադատութեան մէջ Պր. Ֆետտեր հեղինակը կ'անուանէ «անխնդ գործունեայ հայ գիտնական», իսկ երկրորդին մէջ կ'ըսէ. «Լրատարակիչն Լ. Տաշեան այս գործով ալ դարձեալ ցուցցու գործելու իւր հազուագիշտ զգրութիւնը եւ ինք ղեկնք փրբու շատ մեծ գիտնական (als einen Gelehrten im grossen Stile) ներկայացուց:» — Եղն անդ կը խօսի նաեւ Լ. Բ. Սարգիսեանի նոր գործոյն վրայ՝ «Քննադատութիւնը Յովհ. Մանգալուեայ եւ իւր երկասիրութեանց վրայ»: Հեղինակին այն կարծիքն, որ վարդանոց Պատմութեան մէկ խօսքին (Վինետ, 1862 էջ 55) սրբագրութեամբ՝ Գ. Կորնթացուց թղթոյն Յովհ. Մանգալուեայ ձեռք թարգմանուած ըլլալը կը յայտնէ, շատ յանկուցիւր կը գտնէ Ֆետտեր: Եթէ, կ'ըսէ, վարդանոց առած տեղեկութիւնը հին լաւ աղբերէ մը կը բղկէ, այն ատեն պէտք է Գ. Կորնթ. թուղթը ոչ թէ Ս. Գրոց ասորականէ հին թարգմանութեան մնացորդը համարել, քննադատել կը կարծելու, այլ Ս. Գրոց վերադառնալով թարգմանութենէն ետքը թարգմանուած:

Լ. Յ. Գ.

ԻԶԳՈՐԵԼ ԹԵՐԹԵՐԷ ԹՂԷԼԻՓՈՐԷ

1. Դարձեալ Մար-Դիսոս կատինա: — 2. «Ժառնկա շաբաթները վերադառնալ իր տարածութիւնը: — 3. Մեր գաղականութիւնը 1896 թուին: — 4. «Մշակման յառաջնութեան մէջ յօդուածին երկրորդ եւ վերջին մասը: — 5. Լրագրական: — 6. Հայերէն ինչ տպագրութիւններ: — 7. «Ստիլիսի, ամուր: — 8. «Մարտի», զատական յօդուածները: — 9. Հատկի միջոց՝ ազգային ինտելիգենցիան համար: — 10. Հայ գաղականներու նպատակ ի նուստատան: — 11. Տիրացու Կարապետեանի կտակը: — 12. Ս'ըն է ուղիւ:

1. Գործիչ Մար-Դիսոս կատինա: «Տարազին» մէջ (Թիւ 1.) Բժշկական Բ. Կատարարեան, այս գիտնականի կը յայտնէ իւր խորհրդա-

մութիւնները: Չնայ կրնար յառաջ շարունակ Պր. Բժշկական տարագրութեանց վերջին մասը. «Մի հանգամանք միայն պատշաճ կարգ էր (ի մեծ միջոցաւ հայոց) աշխատութիւնը խորհրդացայ Լայոց պատմութիւնը, էթէ Մար-Իրաս կատինայի գրքը արտաքին նշաններով» տուեալի ձեւերը, զորն թերթիկը, ինքուր յատկութիւնը, խօսքերի բնուորութիւնը եւ կամ այլ եւ այլ մանրամասն նշաններով կարելի լինէր հետեւեալին, թէ գրքը զրաւ եւ իրաւ որ քրիստոսի առաջ եւ այն վաղարայկ Արշակունի ժամանակները, Օ՝ այն ժամանակ, Մար-Իրաս կատինայի գրքի գիտար որ մի վերագործող ազգային տն պէտք է սահմանները» «Երազկանքն» ալ ամենայն սրտախախտեալ կը ծախակի այն օտմանի աշխատի, էթէ կարելի ըլլայ երեք հաստատուել Պր. Բժշկականին իրաւամբ պահանջած ապագոյցմանը — գոյութիւնը . . . բայց առ այժմ մտաւայ կ'ընենք, որ գտնուածը նոյն իսկ Մար-Իրասայ գրքը չէ՝ այլ Միքայիլ Ասորայի եւ ուրիշ մէկ պատմագրութեան մէջ գտնուած են Մար-Իրասէն քաղուած քեր:

2. «Երազկին» շաբաթները ժողովն էլ հրատարակէ: Գտնուած 4/16ին սկսած է Պր. Գովհան Փալազեան «Երազկին» Տրատարակել: Գտնէ այս անգամ յարտատեւութիւն Այս Տրատարակութեան մտաւորն 0,25 «ի նպատակ Ազգ. Հիւանդանոցի» եւ, յոսանք որ քաղաքականութիւն գտնէ: Բաւական հետաքրքրական է առաջին թիւին պարունակութիւնը: — Պր. Միհրան Գովհանեան բուական յաջող յօդուած մ'աւել «Յրանական վեպերու գեր մը մէջ, անուամբ, ուր կ'ըսուի թէ «Վինետեան Միխիլարեանը Ասորայի մէջ գտնուելով հանգեք, փոխառնել Գերմաներէն վեպեր թարգմանելու, Յրանեանը մանկական մտանալարանի մը շարքն առեք եւ վարդանի ինքնաբերական, Լուսինիս եւն եւն, դարձուրի վեպերներն Յրանեանէն մը լեզուին փոխեր են» 2/4րդանք որոշ իմանալ թէ Պր. Գովհանեանին թէ ըսել կ'ուզէ: Այս մը տպարանը տպուած է վարդանի ինքնաբերական, Հեղին, եւն եւն, բայց Գովհանին բնագրէ չէ, այլ — գերմաներէնէ: Հեղինակն է Շիւս, որուն գործերը՝ լեզուի պարզութեան, նիւթերու զեղեկութեան համար թարգմանուած են — Գովհանին. ուրմն «Յրանեանէն մանկական մտանալարանի մը շարքն առեք մեկտեմեան կտրած եւ լաւիս որ սկզբնապէս գերմաներէն է:

3. Միքայիլ Մար-Դիսոս 1896 թուին «Մարին» մէջ (Թիւ 1) կայ այս տիտղոսով շարունակել յօդուածի մը առաջին մասը: Միայն խմբագրութեան ուղարկած գրքերէն գտնուելով՝ ունեցած անցեալ տարի 98 հայերէն գրքը, որոնցմէ 49 ինքնապէս (ինքնապէս): Տպուած գրքերու (ծաւալ կողմէն) ամենամեծն էր «Գուցակ ձեռագրաց Վինետայի Միխիլարեանի Միտանութեան», իսկ ամենափոքրը՝ Կնիփուկիտ (1/32 մաս, երես 15, երեսանի): «Բովհանեանի թիւն կողմից» լայն տեսած գրքերը այսպէս են բաժանուելու: 1. Վաղարայկութիւն եւ բանաստեղծութիւն — 38. (Ինքնապէս — 15, թարգմ. 23) 2. Կրօնական-բարոյական 6,